

KS. JAN DYDUCH
Kraków

TROSKA O DUSZPASTERZY W SPRAWOZDANIACH Z WIZYTACJI KANONICZNYCH KARDYNAŁA KAROLA WOJTYŁY

Kodeks Prawa Kanonicznego postanawia: „Biskup diecezjalny winien otoczyć szczególną troską prezbiterów, których powinien wysłuchiwać jako pomocników i doradców, stać na straży przysługujących im uprawnień i troszczyć się o to, aby wypełniali właściwe ich stanowi obowiązki i mieli do dyspozycji środki oraz instytucje potrzebne do rozwoju życia duchowego i intelektualnego. Jego troską ma być również zapewnienie im godziwego utrzymania oraz opieki społecznej, zgodnie z przepisami prawa” (kan. 384). Podobną troskę o życie i posługę kapłanów powierzał biskupowi poprzedni kodeks (por. kan. 336).

Kard. K. Wojtyła jako pasterz Kościoła krakowskiego często podkreślał potrzebę jedności i współpracy biskupa i kapłanów. Wyptywało to najpierw z jego postrzegania Kościoła i roli pasterzy oraz ówczesnej sytuacji Kościoła w Polsce. Wizytacje kanoniczne parafii były ważną okazją do zmanifestowania jedności biskupa i kapłanów, jak również zainteresowania życiem i posługą duszpasterzy. Wszystko to znajduje odzwierciedlenie w sprawozdaniach z wizytacji kanonicznych w parafiach.

I. TROSKA O ŻYCIE KAPŁANÓW

Rekapitułując swoje 50-letnie życie kapłańskie Jan Paweł II napisał: „W dniach obchodu Złotego Jubileuszu moich święceń kapłańskich myśl moja zwraca się w szczególny sposób do całego Prezbiterium Kościoła krakowskiego, którego byłem członkiem jako kapłan, a potem głową jako arcybiskup. Stają mi przed oczyma sylwetki wybitnych kapłanów, proboszczów i wikariu-

szy [...] Przykładami ich świętości i gorliwości duszpasterskiej bardzo się budowałem [...], od nich uczyłem się, co to znaczy być autentycznym duszpasterzem”¹. Karol Wojtyła od kapłanów uczył się duszpasterstwa, ale jeszcze bardziej On uczył ich duszpasterzowania. Szczególną okazją do tego były wizytacje kanoniczne parafii. Sprawozdania z nich ukazują, jak bardzo troszczył się o duszpasterzy, o ich życie wewnętrzne, o ich poziom intelektualny, o ich rozwój duchowy, ale także o ich byt materialny. Ta troska dotyczyła również rodzin kapłanów, stanowiących środowiska o podstawowym znaczeniu dla pielęgnowania powołań kapłańskich i to nie tylko w dzieciństwie, młodości, w okresie seminarium, ale także później w życiu kapłańskim. Interesował się zwłaszcza kapłanami starymi i chorymi. Zadziwiająca jest troska o zbawienie zmarłych już kapłanów, szczególnie tych, z którymi spotkał się jako kapłan czy jako biskup.

Począwszy od pierwszej wizytacji w Mucharzu (16-18 V 1959) biskup K. Wojtyła wykazuje zainteresowanie życiem kapłanów. W sprawozdaniu zaznacza: „Miejscowy proboszcz ks. dziekan Józef Motyka szambelan J. Św. mimo 74 lat życia i prawie 50 kapłaństwa jest niezwykle żywy i pracowity”. Píše nie tylko o proboszczu: „Wikariusze: chory ks. Stanisław Wolny oraz od kilku miesięcy ks. Antoni Paluch pracują ku zadowoleniu ks. dziekana”².

Życzeniem wizytującego biskupa K. Wojtyły było, aby w wizytacjach uczestniczyli kapłani z sąsiedztwa (dekanatu), jak również kapłani, którzy z tej parafii pochodzili. W jednym z pierwszych sprawozdań z wizytacji, mianowicie dokonanej w Zembrzycach (30-31 V 1959), podkreśla obecność kapłanów i alumnów, którzy w ciągu ostatnich lat wyszli z tej parafii³. Wizytując Stryszawę (31 V-2 VI 1959) odwiedził nie tylko proboszcza ks. H. Znamirowskiego i wikariusza ks. S. Wójciaka, ale także ks. B. Bartkowskiego, kapelana sióstr Zmartwychwstaniek na Siwcowce (przysiółek należący do parafii Stryszawa), będącego kapłanem diecezji chełmińskiej. Wspomina także o odwiedzinach w domu rodzinnym ks. A. Sołtysika, pochodzącego z tej parafii, a będącego wikariuszem w Mszanie Dolnej, który uczestniczył w wizytacji⁴.

Wizytujący biskup K. Wojtyła rozmawiał z wiernymi o życiu kapłanów. Sprawozdanie z wizytacji w Zabierzowie Bocheńskim (16-17 IX 1960) stwier-

¹ *Dar i Tajemnica*, Kraków 1996, s. 65.

² Akta Kardynała Karola Wojtyły przechowywane w Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie (dalej cyt. – AKKW), E II-1/63.

³ AKKW, EII-1/63.

⁴ AKKW, EII-1/63.

dza: „Przedstawiciele Rady parafialnej wyrażali się z uznaniem o pracy ks. prob. W. Ziemińskiego, który całe swoje życie kapłańskie (38 lat) spędził w Zabierzowie Bocheńskim naprzód jako wikariusz, a później jako proboszcz. Niemniej prosili o pomoc dla niego – i ta pomoc (wikariusz) zdaje się bardzo potrzebna...”⁵. Sprawozdanie z wizytacji w Łapanowie (22-24 IX 1960) zaznacza, że administrator parafii, ks. T. Siepak, po przebytej chorobie, wraca do zdrowia i podejmuje pracę duszpasterską normalnie, spełniając funkcje kapłańskie. Także dodaje o odwiedzinach wizytującego biskupa w domach rodzinnych ks. dziekana M. Zdebskiego z Rabki i ks. S. Żaka administratora ze Szczyrku.

Niecodzienną sytuację napotkał biskup K. Wojtyła wizytując parafię Lancokorona (18-20 V 1960). W parafii tej pracowali dwaj kapłani – bracia; starszy ks. Jan Marszałek po 60-leciu kapłaństwa i nieco młodszy jego brat⁶.

Pracują gorliwie, jednak pisze w sprawozdaniu „przydałby się młody ksiądz zwłaszcza do pracy nad młodzieżą i dziećmi”⁷. Wizytując Radziszów (5-6 VI 1960), po uroczystej sumie dokonał błogosławieństwa tych rodziców i rodzin, z których wyszli kapłani, zakonnicy lub zakonnice⁸.

Wielką wagę podczas wizytacji przywiązywał Kard. K. Wojtyła do sprawy powołań kapłańskich i zakonnych. W sprawozdaniu z wizytacji w Poroninie (13-16 V 1961) napisał: „Resztę przedpołudnia wypełniła konsekracja dwóch bocznych ołtarzy pod wezwaniem Najświętszej Maryi Panny oraz św. Józefa. W kazaniu związanym z tą ceremonią została poruszona sprawa powołań kapłańskich, która podczas wizytacji we wszystkich parafiach stanowiła jeden z tematów przemówień”⁹. W czasie wizytacji parafii św. Mikołaja w Chrzanowie, odbywającej się od 6 do 10 V 1967 r., a więc w okresie podejmowania przez maturzystów decyzji o kierunku studiów i wyborze zawodu, do wizytującego arcybiskupa zgłosił się maturzysta wyrażając wolę wstąpienia do seminarium i kilka maturzystek, pragnących wstąpić do zakonów. Sprawozdanie wspomina także o przeprowadzonej rozmowie z rodzicami kapłanów i alumnów oraz podkreśla wysiłki proboszcza prałata ks. Jana Wolnego dla budzenia powołań kapłańskich, najpierw jako profesora religii w gimnazjum

⁵ AKKW, EII-1/103.

⁶ AKKW, EII-103.

⁷ AKKW, EII-1/103.

⁸ AKKW, EII-1/128.

⁹ AKKW, EII-2/48.

chrzanowskim, a potem jako proboszcza, w sumie 40 lat pracy duszpasterskiej w Chrzanowie¹⁰.

Sprawa powołań kapłańskich była tematem końcowego przemówienia wizytacyjnego Kard. K. Wojtyły, jakie wygłosił koncelebrując Mszę św. w Łodygowicach (19 IV 1972) z tamtejszymi kapłanami – rodakami. Parafia ta była wówczas miejscem bardzo licznych powołań kapłańskich i zakonnych. Po Mszy św. spotkał się w salce katechetycznej z rodzicami zarówno księży, jak też kleryków, sióstr i braci zakonnych¹¹. Jak głęboko w sercu i pamięci nosił Kard. K. Wojtyła alumnów seminarium, świadczy wydarzenie, jakie miało miejsce podczas wizytacji parafii Cięciny (3-6 VI 1972). Tam udał się na cmentarz, by pomodlić się nad grobem tragicznie zmarłego Jana Dziedzica, byłego alumna seminarium krakowskiego. Alumn ten był w seminarium w latach 1957-1960. Podczas wizytacji w Pcimiu (1-2 IV 1978) nawiedził cmentarz i modlił się nad grobem śp. Andrzeja Muniaka, alumna seminarium duchownego w Krakowie, zmarłego tragicznie w 1974 r.¹² Z głęboką troską wspomina sprawozdanie z wizytacji w Wilamowicach (17-18 III 1973) o długim okresie braku powołań z tej parafii, który trwał 33 lata. Po tym okresie został wyświęcony ks. E. Nycz, będący wówczas wikariuszem w Mistrzejowicach. Sprawozdanie dodaje, że w przeszłości było z parafii Wilamowice więcej kapłanów, a wśród nich Sługa Boży Józef Bilczewski Arcybiskup Metropolita Lwowski. Urodził się w roku 1860. Był kapłanem krakowskim, profesorem Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie, a potem Arcybiskupem tej prastarej stolicy w latach 1900-1923¹³. Również Kard. K. Wojtyła wyraził ubolewanie z powodu nielicznych powołań kapłańskich i zakonnych z parafii Jawiszowice: „O godz. 21-szej na plebanii spotkałem się z rodzinami kapłanów i zakonnic pochodzących z parafii Jawiszowice i mogłem się dokładnie zapoznać ze stanem powołań duchownych w parafii, które nie są zbyt liczne, ale tym bardziej cenne”¹⁴. O tematyce powołaniowej mówił do wszystkich wiernych, a w szczególności mówił o tym do dzieci i młodzieży. Podkreśla to w sprawozdaniu z wizytacji w Droginie (28-29 I 1978)¹⁵. K. Wojtyła każde powołanie kapłańskie, także własne, postrzegał jako proces, jako doj-

¹⁰ AKKW, EII-5/17.

¹¹ AKKW, E-7/280.

¹² AKKW, EII-7/293, AKKW EII-15/32.

¹³ AKKW, EII-8/97.

¹⁴ Sprawozdanie z wizytacji w Jawiszowicach, 21-24 IX 1973, AKKW, EII-8/148.

¹⁵ AKKW, EII-15/63.

rzewanie wspierane i opromienione łaską Bożą¹⁶. Dla duszpasterstwa powołań, w celu akcji powołaniowej wprowadził zwyczaj wspólnych modlitw alumnów z wiernymi w jakimś kościele Krakowa w Wielki Czwartek. Sprawozdanie z wizytacji w Pleszowie zaznacza: „W Wielki Czwartek o godz. 21-szej przeprowadziłem Godzinę Świętą, w której uczestniczyli – wraz z parafianami – alumni krakowskiego seminarium”¹⁷.

Przedmiotem szczególnego zainteresowania w czasie wizytacji byli kapłani starzy i chorzy. Sprawozdanie z wizytacji w Zakopanem w parafii św. Rodziny (27 V-5 VI 1961) zawiera relację z odwiedzin emerytowanych księży katechetów: L. Pietrzaka, A. Gałuszki, Z. Wiśniowskiego oraz ciężko chorego ks. M. Tyrki, od 10 lat walczącego o życie poważnie zagrożone gruźlicą. Odprawia Mszę św. w swoim mieszkaniu, pomaga w miarę możliwości w duszpasterstwie chorych i spowiada kapłanów. Ostatni dzień wizytacji (5 VI) został poświęcony na „godziny skupienia” dla wszystkich kapłanów diecezjalnych i zakonnych pracujących w Zakopanem i okolicy. Wizytujący biskup wygłosił do nich dwie konferencje ascetyczne¹⁸. Odwiedzając chorych w czasie wizytacji, często Kard. K. Wojtyła odwiedzał rodziców kapłanów. Tak było w Wawrzeńczykach (1-2 VI 1963), gdzie odwiedził obłożnie chorą staruszkę, matkę jednego z licznych księży, którzy pochodzą z parafii Wawrzeńczyce¹⁹. Podczas wizytacji parafii św. Józefa w Podgórzu (4-12 IV 1964) odwiedził chorego ks. M. Rachwała w jego mieszkaniu. Kapłan ten przez wiele lat pracował jako katecheta²⁰. Stałym elementem wizytacji były odwiedziny księży wikariuszy. Sprawozdanie z wizytacji parafii Opatrzności Bożej w Białej (20-26 V 1964) wzmiankuje o odwiedzinach wikariuszy i przeprowadzonych z nimi rozmowach o pracy duszpasterskiej. Wówczas pracowali tam księża: S. Florczyk, E. Pawłowski, S. Lejawka, K. Górny, mgr J. Pasierbek, Tytus Kalfas²¹. Aż dwa dni zajęły odwiedziny księży pracujących w parafii Nowa Huta Bieńczyce (28 II i 2 III 1967). Wynikało to stąd, że księża ci mieszkali w różnych częściach Nowej Huty, czasem poza terenem parafii. Ks. Proboszcz Józef Gorzelany mieszkał w pobliżu Pl. Cen-

¹⁶ Por. S. N a g y, *Droga do kapłaństwa i jego przeżywanie przez Karola Wojtyłę*, [w:] *Kapłaństwo służebne w życiu i nauczaniu Jana Pawła II*, red. J. Szczurek, Kraków 1997, s. 21-28.

¹⁷ AKKW, EII-10/33.

¹⁸ AKKW, EII-2/48.

¹⁹ AKKW, EII-3/60a.

²⁰ AKKW, EII-4/3a.

²¹ AKKW, EII-4/19a.

tralnego ze swą matką staruszką (teren parafii Mogiła)²². W ostatni dzień wizytacji parafii św. Katarzyny i św. Wojciecha w Jaworznie (25-31 V 1967) Arcybiskup K. Wojtyła odprawił Mszę św. dla rodzin kapłanów i zakonnic pochodzących z tej parafii, podczas której wygłosił Słowo Boże na temat powołania. W południe tego dnia (31 V 1967) wyjechał do Szczakowej, by odwiedzić dziekana dekanatu Jaworznickiego, potem do Ciężkowic, gdzie – jak zaznacza – „żyje jeszcze pamięć poprzedniego proboszcza i ostatniego dziekana nowogórskiego śp. ks. prałata A. Mrocza”. W tym samym dniu odwiedził księży wikariuszy: W. Paciorka, J. Wala, S. Adamskiego, J. Bednara, J. Dziaska, S. Zychowicza i M. Juraszka. Odwiedził również ks. prałata K. Kumalę, kanonika kapituły lwowskiej, który rezydował w Jaworznie i tam pomagał w duszpasterstwie²³.

Sprawozdanie z wizytacji parafii św. Szczepana w Krakowie (18 XI-26 XII 1967) wspomina o odwiedzinach u kapłanów tam zamieszkujących. Odwiedził ks. prałata A. Górkiewicza, który w ciągu blisko 30 lat był tam proboszczem, ks. dra T. Ryłkę aktualnego administratora parafii oraz księży wikariuszy: Sz. Żmudkę, B. Bułkę, W. Pawlika i F. Koska – salwatorianów, L. Węgrzyna – michalite. Odwiedził także ks. dra F. Tokarza – profesora filozofii hinduskiej KUL, ks. M. Marka – emerytowanego katechetę, ks. S. Ambrożego – katechetę w parafii mariackiej, ks. dra T. Długosza – prof. historii Kościoła UJK i UJ, ks. prałata dra S. Dąbrowskiego – katechetę u prezentek²⁴.

Kard. K. Wojtyła okazywał wielki szacunek dla starych kapłanów. Wizytując parafię św. Kazimierza w Krakowie (Adwent 1968), w II Niedzielę Adwentu uczestniczył we Mszy św. odprawianej przez ks. prałata J. Maca, 90-letniego kapłana, budowniczego kościoła i pierwszego długoletniego proboszcza tej parafii. Po Mszy św. przemówił do celebransa, wyrażając podziękowanie i życzenia²⁵. Podobnie, sprawozdanie z wizytacji w Nowym Targu 8-15 VI 1969) pisze o odwiedzinach u księży rezydentów: ks. W. Krzysztyniaka nowotarskiego rodaka, kapłana Archidiecezji Lwowskiej, mającego 50 lat kapłaństwa, który ciągle jeszcze posługuje w konfesjonale; ks. W. Świętego, emeryta mieszkającego przy swojej rodzinie i pomagającego w katechizacji i ks. J. Zapałę byłego proboszcza w Krzeczowie. Nawiedzając cmentarz,

²² AKKW, EII-5/5.

²³ AKKW, EII-5/39.

²⁴ AKKW, EII-5/3.

²⁵ AKKW, EII-5/94.

modlił się przy grobach zmarłych kapłanów tam spoczywających, wymienia śp. ks. prałata J. Dybę, ostatniego proboszcza²⁶.

Szczególne zainteresowanie wykazywał Kard. K. Wojtyła – jak to już wspominaliśmy – rodzinami, a zwłaszcza rodzicami kapłanów. Wizytując parafię Wieliczka (11-30 IV 1970) odwiedził pensjonariuszki ss. urszulanek w Sierczy, wśród których była matka abpa Adama Kozłowieckiego²⁷. Podobnie było w Liszkach (22-25 V 1971). Tam odwiedził rodziców ks. J. Moła TJ, którego stryj ks. W. Mól był proboszczem na Prądniku Czerwonym i zginął w obozie koncentracyjnym. Uczestniczył także w spotkaniu księży rodaków, w którym wzięli udział: ks. J. Mól TJ, ks. J. Kluska proboszcz z Górki Kościelniczej, ks. K. Ciuba proboszcz z Ciężkowic, ks. W. Węgrzyn CM, ks. J. Lang SDB. Nie mógł przybyć ks. prof. I. Różycki, będący na zebraniu Światowej Rady Kościołów w Szwajcarii i ks. S. Nowak, odbywający studia w Paryżu. W ostatnim dniu wizytacji (25 V) o godz. 8⁰⁰ odprawił Mszę św. za zmarłych kapłanów, w szczególności za śp. bpa Stanisława Rosponda, sufragana krakowskiego, który pochodził z Liszek²⁸. Wizytując Osiedle Podwawelskie w Krakowie odwiedził chorego staruszka Andrzeja Walenia – ojca ks. prałata Walenia i panią Marię Kurowską – siostrę ks. infułata mariackiego Teofila Kurowskiego i zmarłego już ks. T. Kurowskiego²⁹.

W Makowie Podhalańskim (21 V 1971) odwiedził ks. J. Kolbera – emeryta, który po rezygnacji z probostwa i dziekanstwa był tam penitencjarzem. Imponująco zaprezentowała się w Makowie Podhalańskim koncelebra z kapłanami rodakami, którzy przybyli bardzo licznie. Ogólna liczba żyjących wówczas kapłanów z parafii makowskiej wynosiła 25, a sióstr zakonnych 37³⁰. W Krakowie Kobierzynie (28 III 1971) odwiedził byłego proboszcza ks. kan. J. Lupe, który po utracie wzroku zrezygnował z probostwa³¹.

Wyrazem życzliwości Kard. K. Wojtyły wobec kapłanów był jego udział w pogrzebach zmarłych kapłanów. Sprawozdanie z wizytacji w Giebułtowie (31 V – 2 VI 1972) wspomina, że wizytacja dnia 2 VI została przerwana, między godziną 16–18, gdyż Kardynał udał się do Krakowa na pogrzeb śp. wspomnianego już ks. prałata Jana Maca³². Podobnie było w Morawicy.

²⁶ AKKW, EII-6/39.

²⁷ AKKW, EII-6/268.

²⁸ AKKW, EII-7/4.

²⁹ AKKW, EII-8/16.

³⁰ AKKW, EII-7/38.

³¹ Sprawozdanie z wizytacji w Krakowie Kobierzynie, AKKW, EII-7/25.

³² AKKW, EII-7/231.

Dnia 2 V 1977 r. po południu przewodniczył uroczystościom pogrzebowym śp. ks. prałata A. Bajera proboszcza parafii Dobrego Pasterza w Krakowie, który niegdyś był wikariuszem w Morawicy³³.

Gestem życzliwości było także podkreślanie zasług starych kapłanów: „Podkreślić należy szczególne zasługi obecnego proboszcza ks. kan. F. Smolarka, który w tym właśnie roku obchodził złoty jubileusz kapłaństwa, a proboszczem w Komorowicach jest od 1938 r. W czasie okupacji był więziony w obozie koncentracyjnym”³⁴. Dostrzegał także wkład poprzednich proboszczów. W czasie wizytacji w Pisarzowicach (10-11 XI 1973) kard. K. Wojtyła konsekrował nowy kościół, który był wspaniałym dziełem zbudowanym przez proboszcza ks. S. Pielę. Nie pominął w sprawozdaniu poprzedniego proboszcza ks. T. Wojniaka, zaznaczając, iż zbudował w Pisarzowicach obszerną plebanię. Podobnie sprawozdanie z wizytacji w Jaworznie (25-31 V 1967) wspomina o zasługach poprzedniego proboszcza śp. dziekana S. Bajera, który – wraz z wiernymi – odważnie występował u władz państwowych o zezwolenie na dalszą budowę kościoła³⁵. Dużo miejsca poprzednim proboszczom poświęca sprawozdanie z wizytacji w Płokach (17-19 XI 1973). W trudnych (stalinowskich) czasach ks. kan. Dionizy Gąsiołek wybudował okazały kościół parafialny. Jego następca śp. ks. kan. Stanisław Piątkowski wybudował obszerną plebanię (zm. 3 XI 1973 r.). Wspomina także śp. ks. Michała Rapacza zamordowanego wkrótce po II wojnie światowej (1946 r.), męczennika totalitaryzmu komunistycznego³⁶. Podczas wizytacji parafii w Czyżynach (12-16 II 1975) odprawił Mszę św. za zmarłych, wspominając szczególnie śp. ks. J. Zastawniaka budowniczego kościoła i twórcę parafii. Odwiedził tam także matkę ks. F. Kołacza – wicerektora seminarium krakowskiego i matkę o. Ziomka – cystersa³⁷. Wizytacja w Jeleniu (3-6 X 1975) połączona była z konsekracją kościoła. Podkreślono zasługi poprzedniego proboszcza ks. kan. J. Sulińskiego, zwłaszcza jego pracę w trudnym okresie okupacji hitlerowskiej³⁸. Sprawozdanie z wizytacji w Porębie Żegoty (13-15 V 1977) wzmiankuje o odwiedzinach chorych rodziców ks. P. Kałamackiego. Wspomina również o modlitwie przy grobach poprzednich proboszczów, a także przy grobie abpa Metropolity Mohylewskiego J. Szembeka, zmarłego

³³ AKKW, EII-11/10.

³⁴ Sprawozdanie z wizytacji w Komorowicach, 8-10IV 1972, AKKW, EII-7/191.

³⁵ AKKW, EII-8/82; AKKW, EII-5/39.

³⁶ AKKW, EII-8/216.

³⁷ AKKW, EII-9/5.

³⁸ AKKW, EII-9/146.

w r. 1905 i pochowanego tam w kaplicy cmentarnej – fundacji rodziny Patelskich³⁹.

Kard. K. Wojtyła bardzo cenił kapłanów swoich współpracowników. Wspomina w sprawozdaniu z Dąbrowy Szlacheckiej (19 V 1977): „W Wołowicach zaszedłem też do domu rodzinnego ks. Tadeusza Stycznia, mojego najbliższego współpracownika z KUL”⁴⁰. Podobnie, wizytując parafię w Rabie Wyżnej (11-13 VI 1977), odwiedził dom rodzinny ks. Stanisława Dziwisza, swojego kapelana, spotykając się z członkami jego rodziny. Także udał się na cmentarz, aby pomodlić się przy grobie jego rodziców Zofii i Stanisława. Dużo miejsca to sprawozdanie poświęca poprzedniemu proboszczowi – ks. prałatowi Józefowi Polońskiemu, który podczas wizytacji – w dniu 12 VI 1977 r. obchodził 50-lecie proboszczowania w Rabie Wyżnej: „W czasie Mszy św. wygłosiłem kazanie. Złoty Jubileusz proboszczowania w parafii jest istotnie wydarzeniem niezwykłym, a ks. prałat Poloński jest też jednym z niezwykłych kapłanów Archidiecezji, który budował zawsze i nadal buduje swym głębokim życiem duchowym, osobistą ascezą kapłańską, wielką kulturą i odczytaniem oraz bardzo gruntowną pracą duszpasterską”⁴¹. Także bardzo wysoką ocenę wystawił K. Wojtyła nieżyjącemu kapłanowi proboszczowi w Dzianiszu – ks. A. Marszałkowi: „W parafii wciąż jeszcze odczuwa się żywą pamięć śp. ks. A. Marszałka, pierwszego proboszcza w Dzianiszu, który pozostawił w sercach parafian obraz kapłana oddanego całą duszą chwale Bożej i pracy duszpasterskiej”⁴². Sprawozdanie z wizytacji w Zawoi (18-20 V 1977) pisze o udziale w niej ks. prałata M. Jaworskiego, dziekana Papieskiego Wydziału Teologicznego w Krakowie, który każdego roku swój odpoczynek na Wilcznej łączy z wakacyjnym duszpasterstwem⁴³.

Kard. K. Wojtyła obejmował swoją troską wszystkich kapłanów, szczególnie jednak troszczył się o chorych i starych, zaś zmarłych w modlitwach i Mszach św. polecał miłosierdziu Bożemu. Wielką wagę przywiązywał do sprawy powołań kapłańskich, dlatego szacunkiem otaczał rodziny kapłanów, a zwłaszcza ich rodziców. Wizytacje były okazją do zmanifestowania jedności kapłanów ze swoim biskupem. Każde sprawozdanie relacjonuje spotkania kapłanów z biskupem na rozpoczęcie i zakończenie wizytacji, w których uczestniczyli bardzo licznie.

³⁹ AKKW, EII-11/134.

⁴⁰ AKKW, EII-11/84.

⁴¹ AKKW, EII-12/25.

⁴² AKKW, EII-2/48.

⁴³ AKKW, EII-12/120.

II. TROSKA O POSŁUGĘ KAPŁANÓW

Pasterzowanie Jana Pawła II jawi się jako pontyfikat nowej ewangelizacji. Papież ewangelizuje słowem żywym i słowem pisanim. Głosi Ewangelię słowem poetyckim, pisze książki popularnoteologiczne, posługuje się też wykładami naukowymi⁴⁴.

Jan Paweł II nie tylko ewangelizuje, ale także wzywa kapłanów do podejmowania posługi słowa, do uczestnictwa w misji prorockiej Chrystusa i Kościoła⁴⁵. Podobnie było podczas pasterzowania w Krakowie. Kard. K. Wojtyła nieustrudzenie ewangelizował i zobowiązywał kapłanów do nauczania, poniekąd uczył ich posługi słowa, a nawet sprawdzał. Najlepszą okazją do tego były wizytacje kanoniczne parafii. W czasie wizytacji wygłaszał kazania, homilie, przemówienia i nauki stanowe. Jest to olbrzymi zbiór, który chociaż nie zachował się kompletny, jest jednak wielką skarbnicą słowa Bożego i wymaga odrębnego opracowania i omówienia; czym – wydaje się – powinni zająć się homileci.

Równocześnie słuchał kazań wygłaszanych przez kapłanów i oceniał je. Tak było już w pierwszych dniach wizytacji. Sprawozdanie z wizytacji w Budzowie (22-23 V 1959) wspomina: „Kazanie na sumie wygłosił ks. J. Ptak, wikariusz z Zembrzyc – naprawdę dobre, choć może przeładowane faktami i przykładami”⁴⁶. W Budzowie (11-13 IX 1960) kazanie wygłosił ks. J. Gąsiorowski – administrator parafii Łazany. Kazanie to było żywe i obrazowe⁴⁷. W Gdowie (22-30 IX 1960) kazanie wygłosił A. Zięba proboszcz Niegowici: „Kazanie krótkie, wypowiedziane z dużą swadą, przedstawiało posłannictwo biskupa na tle sytuacji współczesnej”⁴⁸. W Brzeziu (13-15 IX 1960) biskup K. Wojtyła słuchał kazania ks. E. Kabata, administratora z Woli Batorskiej. Oceniał je jako bardzo dobrze przygotowane, źródłowe, trochę za długie, choć w całości bardzo rzeczowe⁴⁹. Podczas wizytacji w Myślenicach (3-9 VI 1971) wysłuchał kazań ks. proboszcza, ks. J. Kruczka, ks. J. Proroka, ks. Cz. Puto i ks. S. Podziornego – „wszystkie były zwięzłe i bardzo dobrze

⁴⁴ Por. S. N o w a k, *Styl kapłaństwa Jana Pawła II w jego postudze apostolskiej*, [w:] *Kapłaństwo służebne*, s. 34.

⁴⁵ Por. M. S z y m u l a, *Kapłan jako głosiciel Słowa Bożego i szafarz Eucharystii według nauczania Jana Pawła II*, [w:] *Kapłaństwo służebne*, s. 184-185.

⁴⁶ AKKW, EII-1/63.

⁴⁷ AKKW, EII-1/103.

⁴⁸ AKKW, EII-1/103.

⁴⁹ AKKW, EII-1/103.

przygotowane”⁵⁰. W sprawozdaniu z wizytacji w Cięcynie (3-6 VI 1972) zaznacza: „O godzinie 10³⁰ koncelebrowałem Mszę św. dla młodzieży z ks. Stanisławem Dziwiszem kapelanem i ks. wikariuszem Piotrem Kałamackim, który wygłosił zwięzłą i jasną homilię”⁵¹. Nie zawsze oceny te były pozytywne. W sprawozdaniu z Lachowic (29-30 V 1959) napisał: „Zalety kaznodziejskie może by u niego były, ale brak głębszego przygotowania i przemyślenia, kazanie zbyt krótkie, bez jasno zarysowanej myśli przewodniej”⁵². W sprawozdaniach wiele miejsca poświęca głoszeniu słowa Bożego przez katechizację. Sprawa ta wymaga odrębnego omówienia.

Wizytacja kanoniczna parafii połączona była ze sprawowaniem świętej Liturgii, w szczególności ze sprawowaniem Najświętszej Ofiary i szafarstwem Sakramentów. Na lata wizytacji Karola Wojtyły jako pasterza Archidiecezji Krakowskiej przypadł okres posoborowej odnowy liturgicznej. Był on jej inicjatorem i inspiratorem. Taka postawa wyływała nie tylko ze znajomości soborowych dokumentów, lecz także z głębi teologicznych przemyśleń oraz z praktyki duszpasterskiej⁵³. Przeprowadzając wizytacje w parafiach, stopniowo wprowadzał odnowę liturgii Ofiary Eucharystycznej i innych sakramentów świętych.

Wymaga to odrębnego omówienia. Z wielką gorliwością i pobożnością spełniał świętą posługę, w szczególności służył posługą spowiedniczą w konfesjonale. Mimo wielu zajęć podczas każdej wizytacji siadał w konfesjonale i spowiadał. Troszczył się także o to, aby kapłani poprzez posługę w konfesjonale służyli wiernym. Sprawozdanie z długiej wizytacji w parafii św. Anny w Krakowie (10 XI 1961-14 I 1962) charakteryzuje duszpasterstwo w kościele sióstr felicjanek. Podkreśla ono sprawowaną tam posługę spowiedniczą. Wymienia kapłanów, którzy ją spełniają: ks. prałata S. Mazanka, ks. prof. W. Wichra, ks. dra S. Smoleńskiego, ks. dra S. Grzybka⁵⁴. Sprawozdanie z wizytacji w Skawinie (2-8 VI 1969) wspomina ks. kan. S. Czekaja, emerytowanego katechetę, który w Skawinie pracuje od 1916, a więc 53 lata i wciąż jest czynny przede wszystkim w konfesjonale⁵⁵. Sprawozdanie z wizytacji w Makowie Podhalańskim (14-21 V 1971) zaznacza: „Dalsze odwie-

⁵⁰ AKKW, EII-7/292.

⁵¹ AKKW, EII-7/293.

⁵² AKKW, EII-1/63.

⁵³ Por. S. K o p e r e k, *Inspirator soborowej odnowy liturgicznej*, [w:] *Kapłaństwo służebne*, s. 269-276.

⁵⁴ AKKW, EII-2/67.

⁵⁵ AKKW, EII-6/81.

dziny u ks. dziekana J. Kolbera (wspomnianego wyżej), który po rezygnacji z probostwa i dziekanaństwa jest penitencjarzem w Makowie. Tej podstawowej pracy duszpasterskiej poświęca się z wielkim umiłowaniem i gorliwością mimo słabego zdrowia⁵⁶. Podczas wizytacji w Łodygowicach (15-19 IV 1972) Kard. K. Wojtyła odbył rozmowę z ks. mgr K. Kasprzykiem – rezydentem, dziękując mu za długie obecności w konfesjonale⁵⁷. Wizytacja w Nowej Hucie Pleszowie wypadła w Wielkim Tygodniu (5-18 IV 1976). W Niedzielę Palmową (11 IV) wierni wśród spowiedników – swoich duszpasterzy, mogli zobaczyć Kardynała, który był w konfesjonale już od wczesnych godzin porannych. W Wielką Środę (14 IV) urządzono tam spowiedź dla młodzieży na zakończenie rekolekcji wielkopostnych. Razem z kapłanami spowiadał także Kardynał⁵⁸.

Skuteczność posługi kapłańskiej uzależniona była od współpracy kapłanów między sobą i z biskupem oraz od współpracy z wiernymi. Tak tę sprawę postrzegał K. Wojtyła inspirowany, przede wszystkim, eklezjologią Soboru Watykańskiego II, a także sytuacją Kościoła w Polsce nękanego przez władze komunistyczne. Sprawozdanie z wizytacji w Luborzycy (8-9 VI 1963) wspomina tamtejszego proboszcza ks. Wincentego Piątkiewicza, liczącego 90 lat życia i 66 lat kapłaństwa, który wciąż jeszcze pracuje otoczony wielkim przywiązaniem parafian. Dobrze układa się jego współpraca z ks. wikariuszem Józefem Nowibilskim⁵⁹. We wnioskach z wizytacji parafii św. Józefa w Krakowie Podgórzu (4-12 IV 1964) zaznaczono o dobrej współpracy proboszcza ks. dra Franciszka Mirka z wikariuszami, który podejmując różne zadania w duszpasterstwie omawia je z nimi. Nawiązuje także współpracę z zakonem redemptorystów⁶⁰. W uwagach po wizytacji w parafii Narodzenia Najświętszej Maryi Panny w Żywcu (28-31 V 1964) napisał: „Należy jak najściślej skoordynować pod względem duszpasterskim działalność kościoła parafialnego w Żywcu oraz kościoła rektoralnego św. Krzyża [...] Kapłani zaś, tzn. księża parafialni oraz czcigodni emeryci od św. Krzyża, winni, w miarę możliwości, wzajemnie wspierać się w duszpasterstwie, np. w spowiedziach, w odprawianiu nabożeństw czy głoszeniu kazań w obu kościołach”⁶¹. Podsumowanie wizytacji w Jaworznie (25-31 V 1967) stwierdza: „Z wszystkimi księżmi

⁵⁶ AKKW, EII-7/38.

⁵⁷ AKKW, EII-7/280.

⁵⁸ AKKW, EII-10/33.

⁵⁹ AKKW, EII-3/56a.

⁶⁰ AKKW, EII-4/3a.

⁶¹ AKKW, EII-4/160.

rozmawiałem na temat ich pracy duszpasterskiej i współzycia w dużym jaworznickim zespole. Wreszcie na ten sam temat odbyłem końcową rozmowę z ks. proboszczem. W sumie praca i współpraca układa się dobrze”⁶². Wśród wniosków z wizytacji parafii św. Szczepana w Krakowie (18 XI-26 XII 1967) znajduje się wezwanie do stałej i ścisłej współpracy wszystkich, którzy mają jakikolwiek udział w duszpasterstwie. Potrzebne są częste spotkania robocze, omawianie zadań i ich podział⁶³. Owocną współpracę napotkał Kardynał wizytując parafię w Skawinie (2-8 VI 1969): „Jest to więc parafia bardzo pracowita, ale praca wydaje owoce. Ks. proboszcz w tym przoduje, a zespół duszpasterzy chętnie z nim współdziała. Jest harmonia pomiędzy księżmi, a wierni zdają się dobrze rozumieć swych duszpasterzy”⁶⁴. Jako podstawowe zalecenia powizytacyjne w parafii św. Mikołaja w Krakowie (21 XI-31 XII 1970) to: 1° ścisła współpraca wszystkich kapłanów katechizujących oraz siostr i regularne ich spotkania; 2° spotkania wszystkich kapłanów diecezjalnych i zakonnych uczestniczących w duszpasterstwie pod kierunkiem proboszcza⁶⁵. Radośnie kończy się sprawozdanie z wizytacji w Rybarzowicach (4-5 III 1978). Stwierdza bowiem, iż parafia jest zespolona ze swymi duszpasterzami, proboszczem ks. kan. S. Wincenciakiem i wikariuszem ks. Z. Hopciasiem⁶⁶. Kard. K. Wojtyła dostrzegał też brak współpracy między kapłanami, bolał nad tym i czynił wszystko dla pojednania⁶⁷. Na szczęście o takich przypadkach rzadko piszą sprawozdania.

Dla pogłębienia i umocnienia wzajemnej współpracy kapłanów między sobą i kapłanów ze swoim biskupem, Sobór Watykański II powołał do istnienia Radę Kapłańską – nowy organ doradczy biskupa i jego senat. Przekładając nauczanie soborowe na język prawniczy, postanawia Kodeks Prawa Kanonicznego: „W każdej diecezji winna być ustanowiona Rada Kapłańska, czyli zespół kapłanów, będący jakby senatem biskupa i reprezentującym presbyterium...” (kan. 495, § 1). Kard. K. Wojtyła postrzegał Radę Kapłańską jako ważne narzędzie posoborowej odnowy presbyterium krakowskiego, dlatego rychło po zakończeniu Soboru podjął kroki w celu jej ustanowienia⁶⁸. Nau-

⁶² AKKW, EII-5/39.

⁶³ AKKW, EII-5/3.

⁶⁴ AKKW, EII-6/81.

⁶⁵ AKKW, EII-6/140.

⁶⁶ AKKW, EII-14/90.

⁶⁷ AKKW, EII-2/49.

⁶⁸ Por. J. D y d u c h, *Rada Kapłańska Archidiecezji Krakowskiej praktycznym wyrazem wizji presbyterium u Karola Wojtyły*, [w:] *Kapłaństwo służebne*, s. 47-57.

czenie Vaticanum II dowartościowało presbyterium, stanowiące wraz z biskupem szczególną wspólnotę w Kościele partykularnym i w Kościele powszechnym⁶⁹. Kard. K. Wojtyła wielokrotnie korzystał z prac Rady Kapłańskiej, nadając rangę ustawy niektórym jej wnioskom⁷⁰. W sprawozdaniach z wizytacji kanonicznych nawiązuje do Rady Kapłańskiej, wymieniając m.in. niektórych jej członków⁷¹.

Podczas wizytacji prowadził duszpasterstwo chorych. W sprawozdaniu z wizytacji parafii św. Katarzyny i św. Wojciecha w Jaworznie (25-31 V 1967) Kard. K. Wojtyła napisał: „Sama zaś Msza święta była odprawiona dla chorych, których w liczbie około 70 zwieziono z całej rozległej parafii. Przemówiłem do nich, udzieliłem im błogosławieństwa Najśw. Sakramentem, a po Mszy św. odbyło się wspólne śniadanie na zewnątrz kościoła. Obłożnie chorych odwiedziłem w ich mieszkaniach wraz z ks. proboszczem. Było tych odwiedzin około 10”⁷². Podobnie było w Nowym Targu. Msza święta dla chorych oraz starszych niedołączonych parafian wraz z błogosławieństwem. Następnie odwiedziny chorych po domach. Tam też spotkał się z uczestnikami duszpasterstwa głuchoniemych⁷³. Podczas wizytacji rozległej parafii Wieliczka (11-30 IV 1970) spotkania z chorymi i starymi odbywały się w kaplicach, w punktach katechetycznych czy nawet domach prywatnych różnych miejscowości należących do parafii⁷⁴.

Sprawozdanie z wizytacji parafii św. Floriana w Krakowie (Wielki Post 1978) relacjonuje o nawiedzeniu Zakładu Helclów, który zamieszkiwało około 700 osób starych lub chorych. Kardynał wziął udział w zakończeniu rekolekcji dla nich. Odwiedził także kilku chorych w szpitalu im. G. Narutowicza oraz dom staruszek przy ul. Krowoderskiej 7⁷⁵. Szczególną sytuację wśród chorych relacjonuje sprawozdanie z wizytacji w Zakopanem (9-14 XII 1976). Tam bowiem wielu chorych znajduje się nie tylko w domach, ale także w szpitalach i licznych sanatoriach. Pisz: „Po godz. 20-tej odwiedziłem jeszcze kaplicę w Sanatorium Nauczycielskim i Akademickim, gdzie funkcję

⁶⁹ Por. T. P i e r o n e k, *Rada Kapłańska wyrazem soborowej odnowy presbyterium*, „Prawo Kanoniczne”, 12(1969), nr 3-4, s. 11.

⁷⁰ Por. J. D y d u c h, *Działalność Rady Kapłańskiej w Archidiecezji Krakowskiej za czasów kardynała Karola Wojtyły*, „Prawo Kanoniczne”, 40(1997), nr 1-2, s. 57-70.

⁷¹ AKKW, EII-7/38.

⁷² AKKW, EII-5/39.

⁷³ Sprawozdanie z wizytacji w Nowym Targu, 8-15 VI 1969, AKKW, EII-6/9.

⁷⁴ AKKW, EII-6/268.

⁷⁵ AKKW, EII-6/130.

kapelana spełnia ks. K. Popławski. W Sanatorium Nauczycielskim odwiedziny te połączone były ze spotkaniem licznej grupy pacjentów, wspólną modlitwą i przemówieniem. W Sanatorium Akademickim natomiast dyrektor nie dopuścił do tego rodzaju spotkania⁷⁶. Kard. K. Wojtyła umacniał i pogłębiał duszpasterstwo chorych, które w bardzo wielu parafiach Archidiecezji Krakowskiej było bardzo dobrze zorganizowane. Była to zasługa duszpasterzy i świeckich, zwłaszcza należących do zespołów charytatywnych. Ich działalność i udział w wizytacjach wymaga odrębnego omówienia.

*

Jedność kapłanów między sobą i ze swoim biskupem to podstawowy postulat skuteczności duszpasterstwa. O tę jedność troszczył się Kard. K. Wojtyła, w szczególności podczas wizytacji kanonicznych parafii. W wypełnionym programie wizytacji znajdował czas na odwiedziny kapłanów i rozmowę z nimi zarówno w sprawach duszpasterskich, jak i o warunkach ich życia. Szczególną troską otaczał kapłanów starych i chorych. Uczestniczył w pogrzebach zmarłych i nawiedzał ich groby podczas wizytacji. Otaczał opieką powołania kapłańskie i zakonne. W czasie wizytacji spotykał się z rodzinami kapłanów i alumnów. Posługa kapłańska, głoszenie słowa Bożego i spełnianie funkcji liturgicznych było przedmiotem jego szczególnej uwagi. Sam nauczając i szafując świętymi sakramentami, zachęcał do gorliwości w posłudze kapłańskiej.

SORGE UM DIE SEELSORGER IN DEN BERICHTEN
AUS DEN KANONISCHEN VISITATIONEN
DES KARDINALS KAROL WOJTYŁA

Z u s a m m e n f a s s u n g

Während der Kardinal Karol Wojtyła die Pfarreien der Krakauer Archidiözese besucht hat, hat er sich für das Leben und geistlichen Dienst der Priester interessiert. Er hat sich um die Einigkeit der Seelsorger unter sich und mit ihrem Bischof gesorgt, sowie um ihre gemeinsame Zusammenarbeit. Ausdruck dieser Einigkeit waren Treffen mit den Priestern, besonders zu

⁷⁶ AKKW, EII-10/312.

Anfang und zum Schluß der Visitationen. Es haben an ihnen Priester aus der Umgebung und dieser Pfarrei teilgenommen.

Gegenstand seiner besonderen Sorge waren priesterliche Berufungen, deswegen hat er Treffen mit den Familien von Priestern und Alumnen organisiert. Während der Visitationen hat er alle Priester besucht, in denen er mit ihnen Gespräche über seelsorgerische Angelegenheiten geführt hat. Er widmete viel Zeit den alten und kranken Priestern. Indem er die liturgischen Funktionen mit Wort und Beispiel erfüllte hat er die Priester zu ihrer gewissenhaften Erfüllung angehalten.

Zusammengefaßt von Marta Schwarz-Gaczol